

Palliatieve zorg bij het ROC van Twente Leren voor het leven!

Op het ROC van Twente is palliatieve zorg allang geen 'rand'-onderwerp meer

Sinds juni 2025 is het ROC van Twente, als eerste onderwijsinstelling in Twente, lid van Netwerken Palliatieve Zorg Twente. Een groep gedreven docenten en onderwijskundigen heeft de afgelopen jaren hard gewerkt om dit belangrijke thema stevig te verankeren in het onderwijs. Hun doel is studenten voor te bereiden op een realiteit van zorgverlening, waarin afscheid nemen, verlies en kwetsbaarheid net zo goed bij het vak van verzorgenden en verpleegkundigen horen als wondzorg en ADL.

TEKST & BEELD: Willy ten Pas

Aan het woord:

Alida van der Brug: Sinds twee jaar manager onderwijs van de opleidingen Verzorging en Verpleging (V&V) niveau drie en vier. Zij bewaakt de inbedding van het thema palliatieve zorg in het bredere onderwijsbeleid en is nauw betrokken geweest bij het opzetten van het keuzedeel Verdieping palliatieve zorg. Alida heeft ruime ervaring met palliatieve zorg opgedaan in de gehandicaptenzorg.

Patricia Brefeld: Na meer dan dertig jaar als verpleegkundige in de palliatieve en terminale zorg gewerkt te hebben, onder andere in een hospice en in de thuiszorg, is ze inmiddels vier jaar instructeur Verpleegkundig handelen en doceert ze onder andere het keuzedeel Verdieping palliatieve zorg. Ook geeft ze de landelijke uniforme basisscholing: Scholing Palliatieve Zorg.

Ingrid Albers: Ook Ingrid heeft als wijkverpleegkundige jarenlange ervaring in de palliatieve thuiszorg. Inmiddels geeft ze vier jaar les aan studenten Verzorgende IG en Verpleegkunde. Ook zij geeft les in het keuzedeel Palliatieve zorg.

Claudia Wolkorte: Claudia is docent Maatschappelijke Zorg (MZ) en heeft mede het keuzedeel Verdieping palliatieve zorg ontwikkeld. Ook neemt ze deel aan een werkgroep die het curriculum mee vormgeeft en per leerjaar bekijkt hoe het thema palliatieve zorg in de modules verwerkt kan worden.

Alida, Patricia en Ingrid

Claudia

Alle vier delen ze de ervaring en gedrevenheid in de palliatieve zorg en zijn ze actief betrokken bij de ontwikkeling, implementatie en het geven van lessen over palliatieve zorg.

Wat hebben jullie de laatste tijd ontwikkeld ten aanzien van palliatieve zorg?

Palliatieve zorg was jarenlang geen vanzelfsprekend onderdeel van het MBO-onderwijs. Het was minimaal in de lesprogramma's verwerkt. In 2022 begon Ingrid, samen met collega's, met het verzorgen van workshops voor alle vierdejaars studenten over palliatieve- en terminale zorg.

Alida: "Er werd in de opleiding wel over de dood gesproken, maar vaak pas laat en soms alleen medisch. We zagen de behoefte aan meer verdieping. Daarmee zijn we aan de slag gegaan. Nu zit het thema palliatieve zorg verweven in verschillende lesprogramma's en binnen de verschillende leergangen. Bijvoorbeeld bij het thema 'ouderen'. Daarna is er een keuzedeel Verdieping palliatieve zorg ontwikkeld. De coördinatoren Netwerken Palliatieve Zorg Twente (NPZT) hebben ons geholpen en ondersteund om het een belangrijk onderwerp te laten zijn in onze lesprogramma's. Niet alleen voor de V&V, maar ook voor de MZ-opleiding."

Patricia: "We wilden één keuzedeel dat geschikt is voor beide richtingen. De studenten verschillen, maar het onderwerp is universeel."

"Alle studenten komen er altijd mee in aanraking, soms al tijdens hun eerste stage," vertelt Claudia. "Denk aan woongroepen waar mensen met een verstandelijke beperking samenleven. Als daar iemand overlijdt, raakt dat iedereen. Er lag al wat theorie, maar het moest gestructureerd worden. Wat bied je aan in de basis, het eerste jaar? Wat hoort bij de verdieping? En hoe sluit het aan bij de praktijk? Er lag heel veel materiaal, maar wat moet je wanneer aanbieden? Daar zijn we mee aan de slag gegaan."

In de eerste leerjaren wordt palliatieve zorg nu laagdrempelig behandeld, bijvoorbeeld in modules over zelfzorg, mentale kracht en burgerschap. In leerjaar drie of vier kunnen studenten kiezen voor het keuzedeel, waarin de verdieping plaatsvindt. Ingrid: "Als we dit onderwerp doceren kijken we goed naar de klas. In een eerstejaarsgroep ga ik niet meteen de diepte in. Soms begin ik met de vraag: 'Wat is palliatieve zorg eigenlijk?' Onder ouderejaars is er vaak al de nodige praktijkervaring. Dan ontstaat er interactie. Ze herkennen situaties en durven hun ervaringen te delen."

Wat vraagt dat van jullie als docent?

Het belangrijkste is dat de leerlingen zich veilig voelen in de klas en bij de docent. Iedereen moet zich kunnen uiten en situaties bespreekbaar durven maken. Patricia: "Als docent ben je heel alert op wat dit onderwerp met leerlingen doet, daarom voeren we zo nodig ook een nagesprek. Ik zeg altijd: 'Als iets je raakt, mag je even de klas uit'. En dat gebeurt ook. Soms zijn studenten net een dierbare verloren." Ingrid herkent dat: "Het raakt iedereen anders. Je weet nooit wat je losmaakt. Zeker als je voorbeelden geeft van ziektebeelden of sterfbedsituaties. Daarom bouwen we vertrouwen op in de klas."

Ook docenten zelf nemen hun ervaring mee. Patricia: "Ik heb ooit in het hospice gewerkt. Nadat mijn eigen oma overleden was, kwam er een nieuwe cliënt binnen. Ze leek precies op haar. Dan komt het keihard binnen. Je blijft altijd ook mens. Ik gebruik deze eigen ervaring ook vaak in de lessen."

Wat leren studenten concreet in het keuzedeel?

Alida: "We merkten dat er veel belangstelling was vanuit studenten voor het keuzedeel palliatieve zorg. Samen met collega's uit de opleidingen V&V en MZ hebben we dit keuzedeel inhoudelijk ontwikkeld. Eerst volgen ze de theorie, zoals ziektebeelden, symptomen en de fases in de palliatieve zorg: markering,

achteruitgang, de terminale fase (we spreken liever van de stervensfase), rouw en rouwverwerking. Daarna doen studenten praktijkopdrachten. In deze opdrachten tonen ze aan wat ze geleerd hebben, bijvoorbeeld gesprekken voeren met de palliatieve cliënt en/of de naasten.”

“Studenten oefenen hierdoor met gespreksvoering,” vult Ingrid aan. “Ze leren te luisteren naar de wensen van cliënten en naasten. Dat is heel spannend, maar zo belangrijk.”

Patricia geeft ook les aan BBL-studenten: “Zij nemen veel praktijk- en levenservaring mee. Daardoor ontstaat er een rijke les, vol voorbeelden. Maar zelfs die studentengroep onderschat vaak hoe breed de palliatieve zorg eigenlijk is. Vaak denken studenten nog dat terminale zorg hetzelfde is als palliatieve zorg. Maar de palliatieve zorg begint al als genezing van de ziekte niet meer mogelijk is. Dat is bij ziektes als kanker het geval, maar ook bijvoorbeeld bij de diagnose dementie. Bij de BOL-opleiding is de Verdieping palliatieve zorg overigens een keuzedeel, bij de BBL-route is het een verplichte module.”

Is er verschil tussen V&V en MZ?

“Er zijn zeker verschillen,” vertelt Claudia. “In de MZ werken studenten vaker in de gehandicaptenzorg of het speciaal onderwijs. Daar komt overlijden op een andere manier voor. Denk aan kinderen met een levensverkortende aandoening of medebewoners die al veertig jaar samenwonen.”

“Toch zijn de basisprincipes van palliatieve zorg hetzelfde,” benadrukt Ingrid. “Het gaat om comfort, aandacht, nabijheid. Dat maakt het vak zo menselijk en mooi. Bij de MZ komt er in de lessen een gastspreker met een verstandelijke beperking vertellen over haar ervaring om palliatief te zijn. Zij vertelt het heel laagdrempelig, zodat studenten het niet meer zo beladen vinden om erover te praten.”

Wat merken jullie van de studenten zelf?

“Ze zijn vaak verrast hoeveel impact het heeft,” zegt Ingrid. “Sommigen denken dat ze het veel later in de praktijk tegenkomen. Maar dan zien ze tijdens de stage hoe vaak palliatieve zorg en sterven van cliënten aan de orde is.” Claudia merkt dat studenten opener zijn geworden: “Er wordt meer gepraat over de dood. Programma’s als ‘Over mijn lijk’ dragen daar ook aan bij. Jongeren gaan meer zien dat het bij het leven hoort.” Palliatieve zorg zit nog te kort in de lesprogramma’s om resultaten op langere termijn te kunnen waarnemen. Patricia: “Wat mij raakt is als studenten aan mij terugkoppelen dat ze iets in de praktijk hebben herkend uit de lessen. Dan weet je dat het echt binnenkomt. Daar doen we het voor!”

Wat is er nodig voor de toekomst?

Palliatieve zorg is onlosmakelijk verbonden met het beroep van verzorgenden en verpleegkundigen en mag daarom een groter onderwerp zijn in de opleidingen. Er zijn nog ambities genoeg. Alida wil dat elke student, ongeacht wie de docent is, evenveel leert over palliatieve zorg: “We weten nu nog niet van elkaar hoe we dit doceren. Dat kunnen we consistent implementeren.”

Claudia hoopt dat er bij de MZ-studenten in het derde en vierde jaar ook een keuzedeel palliatieve zorg komt en wil graag uitbreiding in de modules met palliatieve zorg voor kinderen, verslavingszorg en complexe rouw. “Het leven is divers. Dus palliatieve zorg is dat ook.”

Patricia en Ingrid dromen van een bredere samenwerking met het werkveld: “Meer gastlessen, oefenen met acteurs, dat soort dingen. Laat studenten ervaren hoe moeilijk, maar ook hoe belangrijk het is om het gesprek aan te gaan.”

Alida vertelt dat het ROC van Twente samen met Saxion een grote rol heeft gespeeld in het regionaal aanbieden van de landelijke basisscholing Palliatieve zorg, die mede dankzij een subsidie van KWF en het Amsterdam UMC tot stand is gekomen. “Onder meer door de inzet van en de samenwerking tussen het ROC van Twente, Saxion en NPZT heeft dat in Twente tot een succes geleid en hebben we veel zorgverleners geschoold. We hebben ook de wens uitgesproken dat we samen vanuit deze scholing een regionale basisscholing Palliatieve zorg willen gaan aanbieden.”

Tot slot: waarom doen jullie dit werk zo graag?

Ingrid is er duidelijk over: “Je kunt als zorgverlener zóveel betekenen voor iemand in de laatste levensfase. Je maakt echt verschil! En naasten vergeten nooit wie er op dat moment voor hen was.” Patricia knikt: “In het hospice zeiden we: als je niet meer mag lachen of huilen, moet je stoppen. Je bent eerst mens, dan zorgverlener. Op deze manier stel je je professioneel op. Dat geef ik ook aan studenten mee.”

Wat begon als een los idee, is inmiddels uitgegroeid tot een stevig keuzedeel en een onderwijskundige beweging. Dankzij de inzet van deze docenten wordt palliatieve zorg op het ROC van Twente niet alleen onderwezen, maar echt beleefd. En misschien is dat wel de belangrijkste les: zorg is niet alleen wat je doet, maar wie je bent, zeker als het einde nadert.